

Hukuk Usulü Muhakemeleri hakkındaki 1086 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun tasarısı ve Adalet Komisyonu raporu (1/599)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı: 71/1401, 6 - 3826

28 . X . 1949

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Hukuk Usulü Muhakemeleri hakkındaki 1936 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 27 . X . 1949 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan
Ş. Günaltay

GEREKÇE

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 20 seneyi geçen tatbikatı sırasında tesbit edilen aksak taraflarını izale ve beliren yeni ihtiyaçları karşılamak maksadiyle sözü geçen kanunun birçok hükümlerinin yeniden tanzimi ve bir kısım yeni hükümlerin de ilâvesi suretiyle hazırlanan tasarı 1947 yılında Büyük Millet Meclisine sunulmuş ve Yüksek Meclisin Adalet Komisyonunda o tarihten beri dikkatli bir tetkikâ tâbi tutulmuş bulunmaktadır. Adı geçen tasarının 700 maddeye yaklaşan hacmi itibariyle kanuniyet kesbetmesi zamana mütevakkıf bulunduğu aşikârdır. Buna mukabil ihtiyaçların doğurduğu bâzı meselelerin süratle halledilmesi adalet işlerinin daha düzgün bir şekilde yürütülmesi için zaruri görülmektedir. Bu sebeple Yüksek Meclisçe tetkik edilmekte olan Hukukta Yargılama Usulü Kanun tasarısında teklif edilen esaslara uygun olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 5 maddesinin tadili hakkında ayrı bir tasarının sevki uygun görülmüştür.

İkinci Cihan Harbinden sonra eşya fiyatlarında ve para kıymetinde vukubulan büyük değişiklik sebebiyle sulh mahkmlerinin görevini tâyin eden Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 8 nci maddesinde değişiklik yapılmasının zaruri bulunduğu aşikârdır. Bu zaruret sebebiyle sulh mahkemelerinin bin liraya kadar alacak ve menkul ve gayrimenkul mal dâvalarına bakmaları muvafık görülerek Usulün 8 nci maddesi buna göre değiştirilmiştir. Bu suretle asliye mahkemelerinin hâlen çok artmış bulunan iş hacimlerinin azalacağı tabiidir. Bu tadil Yargıtay daireleri arasında işlerin daha muvazeneli bir şekilde tevziine imkân vermiş ve bu imkândan istifade suretiyle hazırlanan diğer bir tasarı Yüksek Meclisin tetkikına arzedilmiş bulunmaktadır. Sözü geçen tasarının gerekçesinde bu tadilin Yargıtaya intikal eden işlerde yapacağı tesirler etraflıca izah olunduğu için burada o izahatın tekrarından şarfınazar edilmiştir.

Bundan başka veraset senetlerinin sulh mahkemeleri tarafından verilmesi halka büyük kolaylıklar sağlayacağından bu tadil vesilesiyle Usulün 8 nci maddesine veraset senetlerinin verilmesine ait dâvaların da sulh mahkemeleri tarafından, görüleceğine dair bir fıkra ilâve edilmiş bulunmaktadır.

Mahkemelerin bugün haddinden fazla mahmul olmaları keşif ve tetkikat gibi mahkeme dışın-

da yapılması gereken muameleleri mesai günlerinde yapmalarına imkân vermemektedir.

Bu sebeple mahkemeler bu kabîl işlemleri ekseriya tatil günlerinde yapmak mecburiyetinde kalmaktadır. Fakat Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 81 nci maddesi hükmü muvacehesinde bu tetkikat ve keşifleri tatil günlerinde ancak tarafların ittifak ve muvafakatleri bulunduğu takdirde yapmak mümkündür. Bu da keşif ve tetkiklerin zamanında yapılmamasını ve binnetice işlerin teraküm etmesine ve ilgililerin sızlanmasını intağ etmektedir. Bu sebeple Usul Kanununun 81 nci maddesine «Ve mahkemeye tatilde icrasına karar verilen keşifler» ibaresinin ilâvesi suretiyle bu kabîl muamelelerin tatil günlerinde ve tarafların muvafakatleri dışında icrasına imkân verilmek ve yukarda arzolunan mahzurun bu suretle önüne geçilmek istenmiştir.

Mahkemelerden kesin olarak verilen binnetice temyiz kabiliyetini haiz olmıyan kararlar bugünkü kanunumuzda yalnız sulh mahkemelerinden verilen 25 liraya kadar olan alacak dâvalarına hasredilmiştir. İkinci Cihan Harbinin eşya fiyatlarında ve para kıymetinde yaptığı büyük değişiklik karşısında kesin kararların huduhunu tâyin eden bu miktarın muhafazası yerinde görülmemiş ve bugünkü şartlar dâhilinde bu miktarın 100 lira olarak tesbitinde bir mahzur mülâhaza edilmemiştir. Bilâkis tezvire mâni olmak, Yargıtayın lüzumsuz yere işgalini önlemek, çok basit olan bu dâvalarda sürati sağlamak bakımlarından bunda fayda mevcuttur. Bu itibarla 100 liraya kadar olan alacak dâvalarının kesin olması uygundur. Şunu da ilâve edelim ki asliye mahkemelerinde de 100 liraya kadar alacak dâvası açılması mümkündür. Bu takdirde görev itirazı yapılmaz ve yargıç da re'sen görevsizlik kararı vermezse sâdır olan kararın temyiz kabiliyetini haiz olmaması mantıki olur; zira asliye mahkemelerinde sulh mahkemelerine nazaran daha fazla teminat mevcuttur. Bundan başka bugünkü 427 nci maddede yalnız alacak dâvalarından bahsedildiği halde menkul dâvaları zikredilmemiştir. Menkul mal dâvaları da alacak dâvaları gibi mütalâa edilebileceğinden diğer yüz liraya kadar olan menkul mal dâvalarına ait hükümlerin de kesin olduğuna dair hüküm sevki muvafık görülmüştür.

Kesin olarak verilen bu kararların yalnız kanun nef'ine bozulması başsavcı tarafından istenebilir. Fakat kanun nef'ine bozma talebini yalnız bu kararlara hasretmek doğru değildir. Bazan taraflarca temyiz edilmeden kesinleşen öyle kararlar vardır ki mahiyetleri itibariyle mer'î hukuka aykırı bir neticeyi hüküm altına almaktadırlar, meselâ kat mülkiyetinin tesisine cevaz veren bir ilâm gibi. Başsavcı bu gibi kararların da kanun nef'ine bozulmasını istemek yetkisini haiz olmalıdır.

Duruşmalı temyiz tetkikatı bugün Yargıtay dairelerini çok işgal eden bir mevzu haline gelmiş bulunmaktadır. Bu husustaki istekler seneden seneye artmakta ve netice itibariyle Yargıtayın umumi faaliyetine sekte verecek bir mahiyet arz etmektedir. Öyleki bâzı dairelerde ve bu cümleden olarak Ticaret ve 4 ncü Hukuk dairelerinde bir sene sonrası için gün tâyinine mecburiyet hâsıl olmaktadır.

Her duruşma gününde ondan fazla dâva hakkında tarafların izahatı dinlenememektedir. Bu durum karşısında duruşma günleri sayısının artırılması mümkün bulunmaktadır. Zira, haftanın bir günü Hukuk Genel Kurulu mesaisine ve bir günü de duruşmalı işlere ayrıldığından ekseriyeti teşkil eden diğer dosyalar için ancak üç buçuk günlük bir tetkik zamanı kalmaktadır ki bu da işlerin gecikmesine sebep olmaktadır.

Bu mülâhazalarla Yargıtayda mürâfaa taleplerinin kıymeti on bin lirayı aşan işlere hasredilmesi muvafık görülmüştür.

Bundan başka görev ve yetkiye ait kararların incelenmesinde de, bunlar on bin lirayı aşan dâvalara taallûk etseler bile yine evrak üzerinde tetkikat yapılması ve mürâfaa icra edilmesi sürat bakımından yerinde bir tedbir olacağı kabul edilmiş ve 438 nci madde bu esaslara göre değiştirilmiştir.

Kanunun tashihi karar sebeplerinden bahseden 440 nci maddesinde yapılan değişikliğe gelince;

1. Teklif edilen maddenin birinci bendi kanunun 440 nci maddesinin birinci bendine tekabül etmektedir. Kanundaki «İtirazatın hangi itirazlar olduğu açıklanmak maksadiyle tasarıya taraf-

ların temyiz dilekçesi, temyiz lâyihası ile cevap lâyihalarında « ileri sürdükleri itirazları » ibaresi ilâve edilmiştir. Binaenaleyh hükme müessir ve taraflarca ilk defa hüküm temyiz edilirken gerek temyiz dilekçesinde ve gerekse lâyihalarında dermeyan ettikleri itirazların tamamı veya bir kısmı, tasdik ve nakız mutazammın temyiz ilânında meskût bırakılmış ise alâkalılardan her biri bu itirazlarının dikkat nazarına alınmadığından bahsile tashihi karar isteyebilecektir.

2. Kanunun ikinci bendinde « bir ilâmda yekliğine mübayin kararlar bulunması » ibaresinden maksat, Yargıtayın bozma veya tasdik mutazammın kararında yekdiğini tutmayan ibareler ve binnetice bozma veya tasdikın mânasını haleldar eden kayıtlar bulunması mânasındadır ki, bu çiheti lâyikiyle tebarüz ettirmek maksadıyla teklif edilen maddenin ikinci bendi sevk edilmiştir. Şu hale göre, tasarı bendi ile kanunun ikinci bendi arasında hüküm değişikliği mevcut değildir.

3. Mer'î kanunun 3 nci bendi tamamen çıkarılmıştır. Çünkü mezkûr bent hükmü tashihi kararın, ilk mahkemece verilen hükmün « usul ve kanuna muhalif bulunması » yönünden de istenebileceğini tasrih etmektedir ki, bu kaydın şumulünü tâyin imkânsızdır. Filhakika kanunun 428 nci maddesinin 1 ve 4 ncü bendleri tetkik olunursa görülür ki, verilen hükmün kezalik kanun ve usul hükümlerine muvafık bulunmaması bakımından Yargıtayca bozulacağı yazılı olmasına göre hükmün « Usul ve kanuna muhalif bulunması » sebebiyle de tekrar tashihi karar yoluyla bozulmasını teeviz etmek, ikinci bir temyiz imkânı yaratmak demektir ki, bu takdirde tashihi karar sebeplerinin temyiz sebeplerine nazaran bir farkı kalmamaktadır. Çünkü bugün Yargıtay kararları ile de tashihi karara mütaallik « Usul ve kanuna muhalefet » ile temyiz sebeplerinden olan ve yukarıda işaret edilen 428 nci maddenin 1 ve 4 ncü behtleri arasındaki mahiyet ve şumul farkı tebarüz ve hudutları tâyin edilmiş değildir. Bu yüzden tashihi karar müessesesi ikinci bir temyiz yolu gibi işlemekte ve hattâ bâzan Yargıtay iş bu üçüncü bent hükmüne istinaden evvelâ tasdik ettiği bir hükmü bu defa esbabı mucibe değiştirerek vâkıalar ve itirazlar aynı kalacağı halde bozmakta yahut aynı vehile bozulmuş bir hükmü tasdik etmektedir.

4. — Teklif edilen maddenin üçüncü bendi yenidir. Ve maksadı da, hüküm Yargıtaydan nakız veya tasdik suretiyle çıktıktan sonra arada çıkan bir Tevhidi İçtihad Kararı Kanunu Yargıtay Dairesinin nakız ve tasdik kararında anladığı mânadan başka bir mânada tefsir ve tatbik etmiş ise, bu takdirde dairesinin içtihadı birleştirme kararına göre eski kararını, tashihi karar talebi üzerine, düzeltebilmesini temindir. Filhakika ilk verilen karar henüz kesinleşmemiş olmasına göre, alâkalının yüksek mahkemece kanun hükmünün anlayışına mütaallik verdiği bu karardan istifade etmesi faydalı görülmüştür. Esasen içtihadı birleştirme kararının mahiyeti ile maksat ve gayesi de memleket içinde kanunların tatbikinde ittirat ve istikrar temin eylemek olduğuna göre tashihi karar süresi henüz dolmamış olan kararların arada çıkan içtihadı birleştirme kararına uygun olarak tashihi zatı maslahata da muvafık görülmüştür.

5. — Kanunun 4 ncü bendi hükmünü anlamakta güçtür. Çünkü Yargıtayda dâvaya müessir yeni delil ibraz olunmaması lâzımgelir; sebebi ise Yargıtay bir derece mahkemesi değil bir prensip mahkemesi, diğer tâbir ile bir kanun mahkemesidir. Bu bakımdan (Mahkemei Temyizde ibraz olunup) da ibaresinin mânası anlaşulamıyor. Gerçi bu bent hükmünü imal maksadıyla: (İlk mahkemede gösterilmediği halde gösterilmiş gibi hile ile Yargıtayda beyan edilen delillerin Yargıtayca nazarı dikkate alınacak) hüküm verilmesi, yani hükmün bu deliller sebebiyle tasdik veya nakzedilmiş bulunması ihtimali ileri sürülüyorsa da kanunun hükmünü bu mânada telâkki etmek de pek güçtür. Zira dördüncü bentte aynen « ibraz olunup zatı hükme müessir evrakta bir sania ve sahtelik vukubulmuş olması » diye yazılmakta olmasına binaen, bentten maksut olan mâna, daha çok, ibraz edilen evrakın muhteviyatında « bir sania ve sahtelik » halidir. Böyle bir durum, meselâ, dosya temyize gönderilmeden veya gönderilip de henüz temyiz tetkikatı başlamadan önce taraflardan birinin mahkeme kararının yanlışlığını göstermek maksadıyla istinat olunan evrak ve vesikalar üzerinde tahrifat yapması, veya o vesikayı değiştirmesi hallerinde hâdis olabilir. İşte bu maksadı daha iyi ifade etmek gâyesiyle tasarıнын dördüncü bendi sevk edilmiştir. Binaenaleyh ilk hükümden sonra kanunun 445 nci maddesinin 2 - 6 ncü bentlerinde yazılı hallerden birinin tahakkuku halinde alâkalı bu vaziyetten bahsile tashihi karar talebinde bulunabilecektir. Zikri geçen 2 - 6ncü bentler hükümleri tetkik olunursa görülür ki,

hükme müessir yeni vaziyetlerin sabit olmasını ifade etmektedirler. Teklif edilen maddenin 4 ncü bendi bu haliyle maksada daha uygun ve daha sarih bir hale gelmiş bulunmaktadır.

Tasarının ikinci fıkrası yenidir. Fıkradaki sarahaten de anlaşılacağı üzere Yargıtay temyiz dilekçesinde veya tarafların esbabı mucibeli lâyihalarında dermeyan ettiği sebepler ve itirazlar hakkında ilk hükmü tasdik veya nakzederken müspet veya menfi her hangi bir ret veya kabul sebebi göstermemiş ise tashihi karar üzerine tarafların her türlü itirazatını birer birer cevaplandırmakla mükelleftir. Filhakika iş sahiplerinin, yaptıkları itirazlar hakkında yüksek mahkemenin ne düşündüğünü bilmesinde, mânevi huzur bakımından zaruret olduğu kadar iddia veya müdafaalarının hangi hukuki esaslar bakımından vârit olmadığını da açıkça görmesinde fayda vardır. Çünkü mahkemelere karşı duyulan hissi hürmetin beslenip gelişmesinde bu eihetin rolü zâhir olduktan maada kanunların mahkemelerce anlaşılmasını kolaylaştırmak yönünden de büyük faydalar sağlayacağı aşikârdır.

Bu maksatla ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Adalet Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Adalet Komisyonu

Esas No. 1/599

Karar No. 12

2 . XII . 1949

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulu kararıyla Yüksek Meclise sunularak Komisyonumuza havale buyurulan (Hukuk Usulü Muhakemeleri hakkındaki 1086 sayılı kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine) dair olan Kanun tasarısı komisyonumuzda görüşüldü.

İnceleme sırasında Komisyonumuzda Adalet Bakanı ile bu Bakanlık temsilcisi Hukuk İşleri Genel Müdürü bulunarak bu hususlardaki görüşlerini bildirdiler. Aşağıda arzedilen mucip sebeplerle tesbit olunan tadil şeklinin Yüksek Başkanlık vasıtasıyla Kamutaya sunulmasına karar verildi.

Hükümet gerekçesinde de ifade olunduğu üzere; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yirmi seneyi geçen tatbikatı sırasında tesbit olunan aksak taraflarını izale ve beliren yeni ihtiyaçları karşılamak maksadiyle sözü geçen Kanunun birçok hükümlerinin yeniden tanzimi ve bir kısım yeni hükümlerin de ilâvesi suretiyle hazırlanan tasarı 1947 yılında Komisyonumuza havale buyurulmuş ve o tarihtenberi teşkil olunan bir su komisyonda incelenmekte bulunmuştur. Bu tasarının 700 maddeye yaklaşan haemı itibariyle şimdiye kadar 120 madde kadar bir kısmı tetkik olunabilmiş ve kalan hü-

kümlerin incelenip sonuçlandırılmasının ise daha bir hayli zamana mütevakıf olduğu anlaşmıştır. Bu itibarla, Bakanlıkça hazırlanan ve birkaç maddeye inhisar eden bu tadilin mümkün olduğu kadar bir kısım ihtiyaçları karşılayacağı ve acele olarak yapılması lâzımgelen ve zaruri olduğu mütalâa olunarak maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

Birinci maddenin birinci fıkrası hükmü; bu tasarı ile değiştirilen maddelerin nelerden ibaret olduğunu gösteren bir hükmü tesis etmesi itibariyle muvafık görülmüş ise de aşağıda gerekçesi bildirileceği üzere Hu. U. M. K. nun 440 ncı maddesini değiştirmeyi halen komisyonumuz uygun görmemiş olduğundan sadece bu madde metninden 440 ncı madde numarası çıkarılmıştır.

Tasarının esas kanununun 8 ncı maddeye mâtuf tâdil şeklinde Hükümet, iki noktada değişiklik derpiş etmektedir.

Bunlarda sulh yargıçlarının 300 liraya kadar olan dâvalara bakmak vazifesinin 1 000 liraya çıkarılması ve bu yargıçlara aynı zamanda (Veraset senedi) verebilmek yetkisinin tanınmasıdır.

Son harblerin doğurduğu ekonomik tahavüller sebebiyle eşya kıymetlerinin artması ve para kıymetlerinde vukubulan büyük değişiklikler sebebiyle mer'i kanunda mevcut olan 300 liralık

haddin bin liraya çıkarılması Komisyonumuzca da muvafık görülmüş ve bu suretle asliye mahkemelerinde biriken ve yığılan işlerden mühim bir kısmının sulh yargıçlarınca görülmesi ve asliye mahkemelerindeki iş hacminin biraz olsun azalacağı ve ayrıca Yargıtay daireleri arasındaki işlerin daha muvazeneli bir şekilde tevziine imkân verilmiş bulunacağı yolundaki Hükümet gerekçesi Komisyonumuz tarafından da muvafık görülmüştür.

Bu maddenin V nci bendine ilâve olunan veraset senetleri verilebilmesi yolundaki hükme gelince; veraset senetlerinin hukuki mahiyeti ve bünyesi mer'î kanunda tâyin ve tasrih edilmemiş iken vazife maddesine yalnız böylece bir kayıt ilâve etmekle hasım müvacehesinde olmaksızın alınan bu miras vesikasının tatbikatta tevhit ettiği hukuki neticelerdeki müşkülâtın önlenmesine imkân olmadığı ve bunun mâna ve şümülünün daha evvel belirtilmesi lâzımgeldiği ileri sürülmüştür. Nitekim; komisyon elinde bulunan esas tasarıda (veraset senetleri) yirmi maddeyi kapsayan bir hükmü taşımaktadır. Bu itibarla; esas tasarı kabul edilinceye kadar bugünkü tatbikatta mevcut şeklin aynen muhafazası ve sulh mahkemelerinin vazifeleri içinde sayılmıyarak kanuni ve hukuki bünyesinin tesbitinden sonra hangi mahkemeye verilecekse o mahkemenin vazifesi içine alınması daha uygun olacağı düşünülerek bu fıkradan çıkarılmış ve Hükümet de bu noktai nazarı kabul ederek (veraset senetleri verilmesi) kaydının maddeden çıkmasına mütabakatını bildirmiştir. Millî Korunma Kanununun muaddel şekliyle tahliye dâvalarında sulh ve asliye mahkemelerine verilen vazife hususuna ait mezkûr kanunda yazılı hükümlerin mahfuziyeti tabii görüldüğünden ayrıca bunun hakkında hüküm tesisine lüzum görülmemiş ve yalnız maddedeki (hâkim) kelimesi (yargıç) olarak değiştirilmiştir.

Yürürlükteki kanunun 81 nci maddesinde teklif edilen değişiklik yargıç tarafından (tatil günlerinde icrasına karar verilen) keşiflerinde bu günlerde yapılabilmesi şeklindedir. Yürürlükteki kanunda, yargıç tarafından esbabı mucibe gösterilerek müstaceliyet kararı verilen hallerin dışında; güneş battıktan doğuncaya kadar ve tatil günlerinde - tebligat işleri müstesna - hiçbir muamelei adliye yapılamıyacağını tesbit eden hüküm mevcuttur.

Hükümet gerekçesiyle ve komisyon huzurundaki beyanatıyla, mahkemelerin, keşif gibi mahkeme dışında yapacağı işleri ekseriya tatil günlerinde yapmak zaruretinde kaldığını ve iki tarafın muvafakati olmadan tatil gününde keşif yapılamadığını bu tatil ile işlerin teraküm etmesinin ve ilgililerin sızlanmasının önüne geçileceği izah olunmakta ve bu sebeple 81 nci maddede bu hükmü konulduğu açıklanmaktadır.

Komisyonumuzda bu maddede yapılmak istenilen değişiklik uzun münakaşaları mucip olmuştur. Coğunluğun etrafında toplandığı noktai nazara göre; bugün memlekette her sınıf vatandaşın hakkı olarak tanınan tatili yargıçlardan ve taraflarla vekillerinden nezetmekte isabet görülemez. Gerek yargıç ve gerek taraflarla vekillerinin her vatandaş gibi tatil ve bayram yapmak haklarıdır. Madde hükmü bu şekilde kabul edildiği takdirde bakanlığın tatilde keşif yapmayan hâkimini muaveze etmeye hakkı olacaktır. Adli tatilde ise yargıç ve adli mekanizmaya dâhil olarak çalışan avukatların çok yorucu olan mesleklerinin icabı dinlenmeye, başka şehirlere gitmeye, tedavi olmaya ihtiyaçları derkârdır ve bu maksatlardır ki; adli tatil şekli bütün dünyada olduğu gibi bizde de senelerce evvel kabul edilmiş ve bütün medeni dünyada olduğu gibi adli mekanizmada çalışanlara dinlenme imkânları verilmiştir. Kaldı ki; bu tatilin mühim bir kısmını yargıçlar her gün sabahtan akşama kadar dâva rüyet etmekle tetkikına vakit bulamadıkları ilmi eserleri ve Yargıtayın içtihatlarını okumakla ve müktesebatlarını genişletmekle geçirirler. Yargıtay yüksek yargıçları dahi aynı maksatlarla bu tatilden istifade ederler. Mahallî mahkemesinden neticelenmiş ve kendilerine arz edilmiş olan dâva dosyalarına kanunda musarrah müstacel hallerin dışında bakmazlar. Bundan başka sadece keşiflerin tatil gününde yapılabilmesini temin edecek hükümler koymakla bütün dâvaların çabuk bitirilmesi de temin edilmiş olmaz. Keşifler en çok gayrimenkul işlerinde uygulanan bir usuldür. Bunun haricinde kalan birçok dâvalarında dahi uzayıp gitmesini tatilde keşif yapılamaması sebebiyle izah etmeye imkân yoktur. Şu halde bu sebepleri birçok noktalardan ve birlikte mütalâa etmek lâzımgelir.

Bununla beraber memleketimizin hususiyetini ve iklim şartları göz önüne alınırsa bakanlığın noktainazarında da haklı taraflar görülebilir. Bu

itibarla, Komisyon bu teklifin tamamen reddi yolundaki görüşe de iltifat etmemiş ve bakanlığın bu husustaki noktai nazarını ısrarla muhafaza etmiş olmasına rağmen millî ve dinî bayram günleriyle adli tatili istisna ederek yalnız hafta tatillerinde tarafların muvafakati olmasa dahi yargıcin keşif yapabilmesi esas üzerinde bir çoğunluğa varmış ve tasarındaki 81 nei maddeyi bu şekilde tesbit ve arzetmiştir.

427 nei maddenin tadili için gerekçede gösterilen sebepler esas itibariyle vârit görülerek yürürlükteki kanunda bulunan kesin hükmün miktarı yirmi beş liradan yüz liraya çıkarılmıştır. Bunun sebebi açıktır. Para ve eşya kıymetlerindeki tahavvülâtı nazara alarak sulh mahkemelelerinin vazifesini bin liraya çıkardıktan sonra verilecek kesin hükümlerdeki miktarın artmasını zaruri görmek icabeder. Mer'i kanunda bu şekildeki kesin hükümler yalnız alacak dâvalarına hasredilmiş iken bunu dâvada kıymetinin tâyini zaruri olan menkul dâvalarına da teşmil etmeyi ve bu miktara yani yüz lira kıymetini geçmeyen menkul dâvaları hakkında verilecek hükümlerin de kesin olmasında Komisyon fayda görmüştür. Ancak, tasarıda asliye mahkemelelerinden verilecek aynı miktar hüküm için de kesin olmasını temin için (Asliye) mahkemesi ilâve bulunduğu görülmüş ise de (Asliye) mahkemesine bu miktarda dâva açılmıyacağı ve açılrsa bile re'sen mahkemenin bunu sulh yargıcına göndereceği kanunun bir icabı olarak zaruri olduğundan müstebat görülen bu şekil muvacehesinde bu mahkemenin ilâvesinden Hükümetle mütabakat halinde vazgeçilmiş ve maddenin temyiz faslında olması noktasından mer'i hükmündeki esasa göre yukarıda işaret bulunduğu şekilde yalnız miktarın artırılması ve menkul dâvalarına da teşmilinin temini şeklinde ve çoğunlukla varılan bu neticeye göre metin tesbit ve kabul olunmuştur.

Bu maddede yapılan değişikliklerden biri de şimdiye kadar kesin olarak verilen nihai kararlara karşı kanun nef'ine olarak Cumhuriyet Başsavcısının temyiz etmek yetkisi mevcut iken bu maddeye aslında kabili temyiz iken taraflardan birinin temyiz etmemesi sebebiyle kendiliğinden katılaşan hüküm ve kararların mer'i hukuka aykırı olması halinde Cumhuriyet Başsavcısının aynı hakkı haiz olması şekli olduğu görülmüş bunda da fayda mülâhaza olduğundan aynen ipka edilmiştir.

Mer'i hukuk tâbirinin kanun ve nizamnameyi de içine alması itibariyle madde metninde böylece yazılmış olmasında isabet mütalâa olunmakla beraber kanun nef'ine nakzın neticesinin teklif veçhile tesbiti uygun örülmüş ve maddenin son fıkrasındaki (neşir) kelimesi her hangi bir iltibası önlemek maksadiyle (yayınlanır) şeklinde düzeltilerek maddenin bu tashihlerle arzına karar verilmiştir.

438 nei madde için tasarıda esaslı olarak yapılan değişikliğin; Yargıtayın duruşmalı tetkikatı yapacağı dâvalardan miktar ve kıymete taallük eden ve yürürlükteki kanunda bin lirayı aşan dâvalar olarak hudutlandırılan miktarın on bin liraya çıkarılması şeklinde olduğu görüldü.

Yargıtay önünde izahat vermenin faydaları üzerinde duran komisyon üyelerinin muhtelif noktai nazarları üzerindeki geniş münakaşalardan sonra eşya ve para kıymetlerindeki tahavvülâtı göz önüne alınarak 8 nei maddedeki 300 liranın 1 000 lira ve 427 nei maddedeki 25 liranın 100 lira olarak kabulündeki nispete de az çok mütenazır olarak ve on bin liralık had de esas itibariyle çok görülerek çoğunlukla bu miktarın 4 000 lira olarak tesbit ve kabulü uygun görülmüş görev ve yetkiye ait nihai kararların temyiz tetkikatının duruşmaya tâbi olmamasında bir mahzur görülmemiş ve diğer hükümler esasen yürürlükteki kanun hükümlerinin daha açık ifadesi olması bakımından tasarıda olduğu şekilde kabul edilmiştir.

Tasarıdaki 440 nei madde ile teklif edilen şekil (karar tashihi sebepleri) ne mütaallik bulunmaktadır.

Tashihi karar müessesesinin lüzumu veya ademilüzumu çok eskiden beri münakaşa edilmektedir. Bu keyfiyet; üzerinde durmayı icap ettiren mühim bir mevzuudur, nazariyatta leh-te ve aleyhte birçok münakaşalar yapılmış ve hattâ evvelce Büyük Millet Meclisinde de münakaşa mevzuu olmuş ve bir zamanlar kanundan çıkarılmış ve sonra tekrar vaz'olaunmuştur.. Bu mühim mesele de esaslı bir şekilde inceleme yapmaya ihtiyaç vardır. Bu itibarla, şimdilik, üç beş maddeye inhisar eden bu tadil tasarısında değil komisyonda incelenmekte olan büyük kanun tadilinde bu konuyu ele alarak esaslı bir şekilde halletmek gerekir. Bu iti-

barla, mer'i kanundaki tashihi karar müessesesine ait hükmü aynen muhafaza ederek ilerde düşünmek üzere bu tasarıdan buna ait hükmün çıkarılmasını komisyon uygun mütalâa etmiştir.

Meriyete taallük eden 2 nci ve 3 ncü maddeler aynen kabul olunmuş ve bu suretle hazırlanan tadil tasarısı Kamutayın yüce tasvibi-ne arzedilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulmuştur.

Adalet Komisyonu Başkanı	Sözcü
Konya	Ankara
<i>Halki Karagülle</i>	<i>Emin Halim Ergun</i>

Kâtip		
Erzurum		Balıkesir
Ş. İbrahimhakkıoğlu		<i>Osman Niyazi Burcu</i>
İmzada bulunamadı		
Bursa	Denizli	Erzincan
<i>A. Akgüç</i>	<i>N. Küçük</i>	<i>A. Fırat</i>
İzmir	Kayseri	Manisa
<i>Ekrem Oran</i>	<i>Reşid Özsoy</i>	<i>Kâmil Coşkunoğlu</i>
Manisa		Mardin
<i>Feyzullah Uslu</i>		<i>Mehmet Kâmil Boran</i>
Muğla		Rize
<i>Nuri Özsan</i>		<i>Dr. S. Ali Dilemre</i>

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Hukuk Usulü Muhakemeleri hakkındaki 1086 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun tasarısı

BİRİNCİ MADDE — 18 Haziran 1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 81 ve 427 ve 440 nci maddeleriyle bu kanunun 13 . XII . 1934 tarih ve 2606 sayılı Kanunla tadil edilmiş bulunan 8 ve 438 nci maddeleri aşağıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmiştir :

Madde 8 — Sulh hâkimleri ;

I - Tesis ve iflâs dâvalarından başka değer veya miktarı 1 000 lirayı geçmiyen alacak ve menkul ve gayrimenkul ayın,

II - Kanunu Medeninin 315 nci maddesinde yazılı nafaka,

III - Evlenmeye izin verme,

IV - İera ve İflâs Kanununun 272 ve ondan sonra gelen maddeleri hükmü yerinde kalmak şartıyla gayrimenkulün tahliyesi,

V - Veraset senetleri verilmesi dâvalarını ve bu ve başka kanunlarla kendilerine verilen dâvaları, görürler.

Madde 81 — Yargıç tarafından esbabı muhibe gösterilerek müstaceliyet kararı verilen hallerden maadasında güneş battıktan doğuncaya kadar ve tatil günlerinde aleyhine muamele yapılacak kimsenin muvafakati olmaksızın tebligat işleri ve mahkemece tatil günlerinde ıerasına karar verilen keşifler müstesna olmak üzere hiçbir muameleli adliye yapılamaz.

Madde 427 — Asliye ve Sulh mahkemelerinden verilen nihai kararlar aleyhine temyiz yoluna müracaat edilebilir. Şu kadar ki, değeri bin lirayı geçmiyen menkul mal ve alacak dâvalarına müteallik kararlar kesindir.

Kesin olarak verilen nihai kararlarla mahiyeti itibariyle mer'i hukuka aykırı bir hukuki neticeyi hüküm altına alan ve Yargıtayca tetkik edilmeksizin kesinleşmiş bulunan ilâmlar C. Başsavcısı tarafından kanun nef'ine olarak temyiz olunabilir.

Bu suretle kararın bozulması hükmün hukuki neticelerini ortadan kaldırmaz.

Başsavcılığın temyiz talebi Yargıtayca ye-

ADALET KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Hukuk Usulü Muhakemeleri hakkındaki 1086 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair Kanun tasarısı

BİRİNCİ MADDE — 18 Haziran 1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 81 ve 427 nci maddeleriyle mezkûr Kanunun 13 . XII . 1934 tarih ve 2606 sayılı Kanunla tadil edilmiş bulunan 8 ve 438 nci maddeleri aşağıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmiştir :

Madde 8. — Sulh Yargıçları :

I - Tesis ve İflâs dâvaları hariç olmak üzere değer veya miktarı 1000 lirayı geçmiyen alacak ve menkul ve gayrimenkul ayın;

II - Kanunu Medeninin 315 nci maddesinde yazılı nafaka;

III - Evlenmeye izin verme.

IV - İera ve İflâs Kanununun 272 ve ondan sonra gelen maddeleri hükmü yerinde kalmak şartıyla gayrimenkulün tahliyesi;

V - Bu ve başka kanunlarla kendilerine verilen dâvaları.

Görür.

Madde 81. — Yargıç tarafından esbabı muhibe gösterilerek müstaceliyet kararı verilen hallerden maadasında aleyhine muamele yapılacak kimsenin muvafakati olmaksızın güneş battıktan doğuncaya kadar millî ve dinî bayram tatilleriyle adli tatilde tebligat işleri müstesna olmak üzere hiç bir muameleli adliye yapılamaz.

Madde 427. — Asliye ve sulh mahkemelerinden verilen nihai kararlar aleyhine temyiz yoluna müracaat edilebilir. Şu kadar ki; sulh yargıçlarınca verilen ve değeri yüz lirayı geçmiyen menkul mal ve alacak dâvalarına müteallik kararlar kesindir. Kesin olarak verilen ve nihai kararlarla mahiyeti itibariyle mer'i hukuka aykırı bir hukuki neticeyi hüküm altına alan ve Yargıtayca tetkik edilmeksizin kesinleşmiş bulunan ilâmlar C. Başsavcısı tarafından kanun nef'ine olarak temyiz olunabilir.

Bu suretle kararı bozulması hükmün hukuki neticelerini kaldırmaz.

Başsavcılığın temyiz talebi Yargıtayca ye-

Hü.

rinde görüldüğü takdirde kararın kanun nef'ine bozulmasıyla iktifa olunur.

Bozma kararının bir sureti Adalet Bakanlığına gönderilir ve bu karar Bakanlıkça neşir ve mahkemelere tamim olunur.

Madde 438 — Yargıtay, dâvayı evrak üzerinde tetkik ve rüyet eder. Ancak boşanmaya ve ayrılmaya ve hacir ve nesebe taallük eden dâvalarla miktar veya kıymeti on bin lirayı aşan alacak ve ayın dâvalarında iki taraftan her hangisi istida veya lâyihasında mahkemeye çağırılmasını isterse gün gösterilerek o günde iki tarafın veya vekillerinin mahkemede bulunmasını ve bulunmazlarsa temyiz tetkikatı yapılacağını gösterir bir davetiye tebliğ olunur. Görev ve yetkiye ait kararların tetkikinde duruşma yapılmaz.

Yargıtay, yukardaki fıkra hüküm ile bağlı olmaksızın izahat almak üzere iki tarafı kendiliğinden de duruşmaya çağırabilir.

Duruşma günü tâyin edilen hallerde Yargıtay tarafları veya gelen tarafı dinledikten sonra, taraflardan hiçbiri gelmemiş ise dosya üzerinde inceleme yaparak temyiz olunan ilâmın tasdikına veya bozulmasına karar verip o gün tefhim eder.

Duruşma günü kararı verilmeyen işler en geç on beş gün içinde karara bağlanır.

Temyiz olunan karar, esas yönünden kanuna uygun olup da kanunu tatbikta bir yanlışlık yapılmış veya kanuna uymayan husus hakkında yeniden tahkikat ve muhakeme yapılmasına Temyiz Mahkemesince lüzum görülmemiş olursa bundan ötürü temyiz olunan kararı bozmayıp bu cihetleri değiştirerek ve düzelterek tasdik eder.

Temyiz kararlarına karşı, tefhim veya tebliği gününden itibaren on beş gün içinde, tashih istenebilir.

Tashihi karar isteği aynı dairede tetkik olunur.

Sulh mahkemelerine ait dâvalar hakkında Temyiz Mahkemesinden kararlara karşı tashih istenemez.

Madde 440 — Tashih sebepleri şunlardır :

1. Temyiz dilekçesiyle, kanuni süresi içinde verilmiş olmaları şartıyla, gerekçeli Temyiz ve diğer tarafın cevap lâyhalarında ileri sürü-

Ad. K.

rinde görüldüğü takdirde kararın kanun nef'ine bozulmasıyla iktifa olunur.

Bozma kararının bir sureti Adalet Bakanlığına gönderilir ve bu karar Bakanlıkça yayınlanır ve mahkemelere tamim olunur.

Madde 438. — Yargıtay, dâvayı evrak üzerinde tetkik ve rüyet eder. Ancak boşanmaya ve ayrılmaya ve hacir ve nesebe taallük eden dâvalarla miktar veya kıymeti dört bin lirayı aşan alacak ve ayın dâvalarında iki taraftan her hangisi istida veya lâyihasında mahkemeye çağırılmasını isterse gün gösterilerek o günde iki tarafın veya vekillerinin mahkemede bulunmasını ve bulunmazlarsa temyiz tetkikatı yapılacağını gösterir bir davetiye tebliğ olunur.

Görev ve yetkiye ait kararların tetkikinde duruşma yapılmaz.

Yargıtay yukardaki fıkra hükmü ile bağlı olmaksızın izahat almak üzere iki tarafı kendiliğinden de duruşmaya çağırabilir.

Duruşma günü tâyin edilen hallerde Yargıtay tarafları veya gelen tarafı dinledikten sonra taraflardan hiçbiri gelmemiş ise dosya üzerinde inceleme yaparak temyiz olunan ilâmın tasdikına veya bozulmasına karar verip o gün tefhim eder.

Duruşma günü kararı verilmeyen işler en geç on beş gün içinde karara bağlanır.

Temyiz olunan karar, esas yönünden kanuna uygun olup da kanunu tatbikatta bir yanlışlık yapılmış veya kanuna uymayan husus hakkında yeniden tahkikat ve muhakeme yapılmasına temyiz mahkemesince lüzum görülmemiş olursa bundan ötürü temyiz olunan kararı bozmayıp bu cihetleri değiştirerek ve düzelterek tasdik eder.

Temyiz kararlarına karşı, tefhim veya tebliği gününden itibaren on beş gün içinde tashih istenebilir.

Tashihi karar isteği aynı dairede tetkik olunur.

Sulh mahkemelerine ait dâvalar hakkında temyiz mahkemesinden verilen kararlara karşı tashih istenemez.

Madde 440. — Tadile ait teklif tayyolunmuştur.

Hü.

Ad. K.

lüp hükme tesiri olan itirazların kısmen veya tamamen meskût bırakılmış olması;

2. Yargıtay kararında yekdiğerine mübayan fıkralar bulunması;

3. Kararın verildiği tarihten sonra çıkmış bir tevhibi içtihat kararına muhalif bulunması;

4. Hükümden sonra 445 nci maddenin 2-6 noı bentlerinde yazılı hallerin kesinleşmiş hükümle tahakkuk etmiş olması.

Yargıtay, evvelce meskût bırakılan itirazları kendi noktai nazarına göre hükme müessir mahiyette görmezse tashihi karar talebi üzerine vereceği kararda bu itirazları reddederken herbiri hakkında mucip sebep göstermeye mecburdur.

Yukarki fıkralar hükümleri mahfuz olmak kaydıyle Yargıtay, temyiz tetkikatı neticesinde her hangi bir vâkıa veya delil hakkında görüşünü izhar veya her hangi bir mesele hakkında hukuki noktai nazarını beyan ettikten sonra tashihi karar üzerine bunlardan dönemez.

Yargıtay, tashihi karar dilekçesinde gösterilen talep ve sebeplerle mukayyettir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

Başbakan	Devlet Bakanı
<i>Ş. Günaltay</i>	Başbakan Yardımcısı
	<i>N. Erim</i>
Devlet Bakanı	Adalet Bakanı
	<i>Fuad Sirmen</i>
Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı
<i>H. Çakır</i>	<i>E. Erişirgil</i>
Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
<i>N. Sadak</i>	<i>İ. R. Aksal</i>
Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı
<i>T. Banguoğlu</i>	<i>Ş. Adalan</i>
Eko. ve Ticaret Bakanı	Sa. ve So. Y. Bakanı
<i>V. Dicleli</i>	<i>Dr. K. Bayraktar</i>
Gümrük ve Tekel Bakanı	Tarım Bakanı
<i>Dr. F. Ş. Bürge</i>	<i>Caavid Oral</i>
Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı
	<i>R. Ş. Strer</i>
İşletmeler Bakanı	
<i>Münir Bircel</i>	

İKİNCİ MADDE — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer. (aynen)

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun hükümlerini Adalet Bakanı yürütür. (aynen)